

СТАНОВИЩЕ

на НС на ИБЕИ – БАН относно проекта за стратегия “По-добра наука за по-добра България, 2025 г.”

НС на ИБЕИ – БАН приветства разработката на проект за стратегия за развитие на научните изследвания в България до 2025 г. Без съмнение, предложеният проект е съществена крачка напред в сравнение с предходната стратегия за развитие на научните изследвания до 2020 г. С особено задоволство отбелязваме включването на научен приоритет “Опазване на околната среда. Оползотворяване на суровини и биоресурси. Екологичен мониторинг”, доколкото в предходния документ изобщо липсваше такова виждане.

Към представения проект могат да бъдат отправени няколко критични бележки и препоръки, които, ако бъдат взети под внимание, биха подобрили окончателната редакция и смисловото съдържание на документа.

1. В Стратегията не присъства ясна дефиниция на нейната основна цел – къде искаме да бъде българската наука през 2025 г.? Като цяло, текстът е насочен към един от аспектите, свързан с технологичното развитие на икономиката на България. Незаслужено са пренебрегнати други важни аспекти на научните изследвания, насочени към задоволяване на обществени потребности от непазарни научни продукти – научните основи на общественото здравеопазване, качеството на околната среда, ценностната система на българското общество, преодоляването на демографската криза, национална и европейска идентичност на гражданина на Република България и др. В общите цели на стратегията е важно да се подчертае и органичната връзка между наука и висше образование и взаимната обвързаност на реформите в тях. Желателно е да се включи също и развитието на българските научни школи с традиции и доказани успехи в съответствие с международните стандарти, както и развитието на българския принос в европейското научно пространство и международното разделение на труда в областта на фундаменталните науки.

2. Стратегията заобикаля основния проблем на българската наука – ниският социален престиж и мизерното възнаграждение на труда на учения. Настояваме в Стратегията да залегнат размерите на минималната основна заплата на академичните длъжности (асистент, главен асистент, доцент и професор), измерени като съотношение към минималната работна заплата в страната. Без решаването на този въпрос, резултатите от всички усилия и дейности, заложили в стратегията, ще бъдат лишени от каквато и да било устойчивост, а основният поток на подготвените човешки ресурси в областта на науката ще бъде и занапред към емиграция, както това е в момента. Ако в България учените няма да могат да живеят от заплатите си и след реализирането на тази Стратегия, средствата, предвидени за нейното изпълнение, ще бъдат прехосани.

3. Стратегията не предвижда предпоставки за така необходимата приемственост между поколенията. Тя акцентира върху подготовката на млади научни кадри, но не създава стимули и не насърчава предаването на опита на учените от средното и по-възрастното поколение. Само чрез взаимодействие между поколенията може да се постигне съвременно и смислено развитие на научните изследвания в България и подготовка на човешки ресурси в тази област.

4. В Стратегията е анализирано състоянието на научните изследвания в България, но няма съпътстващ анализ на икономическата и социалната среда, в които те се развиват. На тази основа, в недостатъчна степен са разработени мерки за увеличаване на интереса на икономическите среди (бизнеса) към науката, както и за изграждане на обществена нагласа за ролята на науката в обществото. Не са предвидени дейности и средства за популяризиране на научните знания и постижения и за подпомагане осъзнаването на важността на научните изследвания за просперитета на държавата и обществото.

5. В анализите в недостатъчна степен е очертан провалът на държавата в областта на финансирането на научните изследвания на конкурсен принцип, по-специално тежкото организационно, кадрово и финансово състояние на Фонд “Научни изследвания”. Не са посочени причините и отговорностите за това състояние. Не са очертани пътища за извеждане на общественото финансиране на фундаменталните научни изследвания, както и на непазарно ориентирани приложни научни изследвания, на съвременен европейско равнище. Бъдещата работа на ФНИ или аналогична структура трябва да се характеризира с предвидимост, устойчивост и обективност, каквито липсват в досегашната му работа. Стратегията не задава ясни цели, както и пътища за тяхното постигане, по отношение на механизмите на общественостно конкурсно финансиране на научните изследвания по национални приоритетни направления.

6. Целесъобразно е да се обмисли отделянето на управлението на науката и висшето образование от управлението на училищното образование на национално равнище на основата на спецификата и различните цели, които тези области имат. През последните години решаването на проблемите на научните изследвания и университетското образование винаги са оставали на заден план, измествани от проблемите на училищното образование. Обособяването на научните изследвания и органично свързаното с тях висше образование в самостоятелно министерство или държавна агенция би позволило по-ефективно управление на научната сфера.

7. В текста са заложили промени на законовата уредба, но не е уточнена посоката на тези промени. През последното десетилетие науката в България претърпя огромни щети в резултат на хаотичното и необмислено приемане на закони и други нормативни документи. Такъв текст в Стратегията не може да бъде приет на доверие, ако не съдържа достатъчно ясна представа за посоката на желаните промени.

Становището е прието на заседание на Научния съвет на ИБЕИ – БАН на 14 юни 2016 г., Протокол № 21, т. 1.